

PITANJE NESTALIH I DALJE JE JEDNO OD KLJUČNIH PITANJA HRVATSKO-SRPSKIH ODNOSA *

 www.stina.hr/2025/09/28/pitanje-nestalih-i-dalje-je-jedno-od-kljucnih-pitanja-hrvatsko-srpskih-odnosa/

Pitanje osoba nestalih u Domovinskom ratu jedno je od temeljnih otvorenih pitanja u odnosima između Republike Hrvatske i Republike Srbije. Iako nadležna hrvatska tijela zahtjeve za rješavanje ovoga pitanja sustavno ističu od uspostave odnosa (1995.), nije ostvaren napredak jer Republika Srbija nije dostavila tražene podatke ni dokumentaciju. Radi rješavanja navedenih zahtjeva, nadležna tijela Republike Hrvatske traže pristup vojnim arhivima, prikupljanje podataka od osoba koje raspolažu tim saznanjima a koje se nalaze na području Republike Srbije, aktivniji pristup u istraživanjima slučajeva masovnih i pojedinačnih nestanaka na području Hrvatske te aktivnosti koje će osigurati da se u sklopu istraga ratnih zločina čije se žrtve vode nestalima, utvrde mjesta grobnica. Budući da je pitanje nestalih osoba prioritetno humanitarno pitanje, postupak njihovoga traženja odvija se neovisno o njihovom podrijetlu, nacionalnoj ili bilo kojoj drugoj pripadnosti, a načelo nediskriminacije ugrađeno je i u Zakon o osobama nestalim u Domovinskom ratu.

Predsjednik Vlade Andrej Plenković je u svom govoru u Kninu, govoreći o nestalim osobama u vrijeme Domovinskog rata rekao da se traga za još 1744 osobe. Manje je poznato da je u većini riječ o osobama čija sudbina nije poznata, dok je za manji dio nepoznato grobno mjesto. Brojka je i dalje prevelika, pogotovo jer je riječ o tome da je od rata prošlo 30 godina. Što koči brže pronalaženje istine o nestalima?

Ključna prepreka većoj učinkovitosti procesa traženja nestalih i smrtno stradalih osoba u Domovinskom ratu za koje nije poznato mjesto ukopa jest nedostatak vjerodostojnih informacija o prikrivenim mjestima masovnih i pojedinačnih grobnica. No, sustavnim naporima svih nadležnih tijela Republike Hrvatske predvođenih Ministarstvom hrvatskih branitelja (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), u mandatu od 2016. bilježi se napredak u otkrivanju prikrivenih grobnica.

Kakva je suradnja naših državnih tijela sa službenim tijelima Srbije (posebno Komisijom za nestala lica Republike Srbije) iz koje se traži značajan broj nestalih osoba i to većinom hrvatskih građana?

Pitanje osoba nestalih u Domovinskom ratu jedno je od temeljnih otvorenih pitanja u odnosima između Republike Hrvatske i Republike Srbije. Iako nadležna hrvatska tijela zahtjeve za rješavanje ovoga pitanja sustavno ističu od uspostave odnosa (1995.), nije ostvaren napredak jer Republika Srbija nije dostavila tražene podatke ni dokumentaciju. Radi rješavanja navedenih zahtjeva, nadležna tijela Republike Hrvatske traže pristup vojnim arhivima, prikupljanje podataka od osoba koje raspolažu tim saznanjima a koje se nalaze na području Republike Srbije, aktivniji pristup u istraživanjima slučajeva masovnih i pojedinačnih nestanaka na području Hrvatske te aktivnosti koje će osigurati da se u sklopu istraga ratnih zločina čije se žrtve vode nestalima, utvrde mjesta grobnica.

Pritom, od 2014. s nadležnim tijelima Srbije nije riješen nijedan slučaj osobe nestale u agresiji na Hrvatsku. Svi riješeni slučajevi nestalih osoba isključivo su rezultat napora i aktivnosti nadležnih tijela Hrvatske.

BEZ SURADNJE

Prije dvije godine iznesen je malo poznat podatak „da se u mrtvačnicama u Zagrebu, Rijeci i Osijeku nalaze posmrtni ostaci 854 žrtve“. Također, kako je Povjerenstvo objavilo da je „utvrđen genotip za 96 % posmrtnih ostataka i da za identifikaciju nedostaju referentni uzorci srodnika nestalih osoba radi DNK analize, a u cilju utvrđivanja identiteta ekshumiranih posmrtnih ostataka“. Kako je moguće da je uz tako visok postotak utvrđenog genotipa tako mala i spora identifikacija? Je li to posljedica nesuradnje i nedijeljenja podataka?

Dosadašnjim tijekom procesa identifikacije, završno su identificirani posmrtni ostaci 84 % ekshumiranih žrtava. Ministarstvo, u suradnji s drugim nadležnim tijelima, a poglavito obiteljima nestalih i smrtno stradalih osoba u Domovinskom ratu za koje nije poznato mjesto ukopa, ulaže iznimne napore usmjerene na identifikaciju posmrtnih ostataka. U mandatu od 2016. sustavno se provodi obrada ranije ekshumiranih posmrtnih ostataka najsuvremenijim metodama te se istodobno prikupljaju krvni uzorci od članova obitelji nestalih osoba za potrebe identifikacije metodom DNA. Ovim sustavnim pristupom ostvaren je značajan napredak te je, uz identifikaciju novoekshumiranih posmrtnih ostataka žrtava, u navedenom razdoblju, identificiran i dio posmrtnih ostataka ranije ekshumiranih žrtava. Navedene aktivnosti odvijaju se kontinuirano.

Neidentificirani posmrtni ostaci žrtava dostojno su pohranjeni u namjenskim grobnicama na Gradskom groblju Mirogoj u Zagrebu te Centralnom groblju u Osijeku, koja ujedno služe kao mjesta sjećanja.

Način na koji se u medijima prezentira pitanje nestalih u Domovinskom ratu sugerira da je riječ o nestalim Hrvatima. Zašto se, bar u prigodama međunarodnog Dana nestalih ne spomene nacionalna struktura nestalih, jer je među njima i određeni broj građana Republike Hrvatske koji nisu hrvatske nacionalnosti?

U istupima Ministarstva i drugih nadležnih tijela RH ne navode se podaci o narodnosti nestalih osoba.

IZNIMNI NAPORI

I dok se u prigodama u medijima objavljuju informacije, izjave, posebni prilozi o nestalim Hrvatima i okolnostima pod kojima su nestali, uočljivo je da takvih priča nema o nestalim Srbima. Zašto je to tako? Ne mislite li da to otvara prostor za špekulacije kako je problem u vremenu i okolnostima njihovog nestanka?

Republika Hrvatska putem Ministarstva, a temeljem Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu kojim je nadležna za sve svoje državljane, čini sve kako bi pronašli sve osobe nestale u Domovinskom ratu i posmrtno ostatke svih smrtno stradalih, bez obzira na narodnost, te provodi ekshumacije i organizira identifikacije kako bi sve obitelji mogle dostojno pokopati posmrtno ostatke svojih bližnjih.

Ministarstvo na svojoj mrežnoj strani objavljuje priopćenja o svim događajima od značaja za traženje osoba nestalih u Domovinskom ratu te o istome obavještava javnost putem medija, no ne utječe na njihovu uređivačku politiku.

Ako se Beograd tereti za sakrivanje podataka o nestalim hrvatskim građanima hrvatske nacionalnosti u razdoblju 1991.-1995. nije li teret odgovornosti za hrvatske građane srpske i drugih nacionalnosti, koji su nestali na prostoru Hrvatske u vremenu od 1991. – 1995. godine na hrvatskoj Vladi? Nije li za Hrvatsku državu i društvo dobro da sve nestale bez obzira na nacionalnost (osim zakonski) u praksi tretira na isti način?

Budući da je pitanje nestalih osoba prioritetno humanitarno pitanje, postupak njihovoga traženja odvija se neovisno o njihovom podrijetlu, nacionalnoj ili bilo kojoj drugoj pripadnosti. Načelo nediskriminacije ugrađeno je i u Zakon o osobama nestalim u Domovinskom ratu (čl. 2.).

Opetovano ističemo kako je Republika Hrvatska, sukladno Zakonu o osobama nestalim u Domovinskom ratu, nadležna za traženje svih svojih državljana/građana nestalih u Domovinskom ratu, neovisno o njihovoj narodnosti. Nadležna tijela Republike Hrvatske primjenjuju isti, nediskriminirajući pristup u svim mjerama i aktivnostima koje poduzimaju za rješavanje pitanja nestalih osoba – od postupka evidentiranja, ekshumacije i identifikacije posmrtnih ostataka do pogrebne skrbi.

Surađuje li Ministarstvo, konkretnije Uprava za zatočene i nestale sa udrugama koje traže nestale osobe srpske nacionalnosti, kao što su „Protiv zaborava“ i „Suza“ te sa Srpskim narodnim vijećem, kako bi se postigla uzajamnost u ispomoći u traženju istine o nestalima? Naime, zadnji, u medijima zabilježeni, podatak o tome da su predstavnike Srba zbog ovog pitanja primili visoki državni dužnosnici star je više od pet godina.

Radi zaštite, unaprjeđenja i promicanja prava osoba nestalih u Domovinskom ratu i smrtno stradalih osoba za koje nije poznato mjesto ukopa te članova njihovih obitelji, sukladno čl. 52. Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu, Ministarstvo surađuje sa svim udrugama koje okupljaju članove obitelji nestalih i smrtno stradalih osoba u Domovinskom ratu za koje nije poznato mjesto ukopa, koje su registrirane u Republici Hrvatskoj. Ističemo kako su sve udruge registrirane u Republici Hrvatskoj koje okupljaju članove obitelji nestalih osoba sudjelovale i u radnoj skupini prilikom izrade prijedloga navedenoga Zakona.

Također, Ministarstvo surađuje s Forumom obitelji za nestale osobe koji okuplja predstavnike udruga obitelji nestalih osoba iz Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Republike Kosovo i Republike Srbije, u sklopu provedbe Okvirnoga plana za rješavanje pitanja nestalih osoba, sklopljenog na inicijativu Međunarodne komisije za nestale osobe.

POTRAGA ZA SVIMA

Kako općenito gledate na aktivnosti nevladinog sektora u odnosu na Domovinski rat i stradanja u njemu, kao i na gradnju kulture sjećanja o tom vremenu, primjerice kroz prizmu djelovanja udruge „Documenta“?

Ministarstvo surađuje i podupire rad udruga iz Domovinskog rata koje svojim projektima i programima čuvaju dignitet svih koji su sudjelovali u obrani suvereniteta Republike Hrvatske i promiču vrijednosti Domovinskog rata te, u suradnji s državnim tijelima, pridonose podizanju kvalitete i učinkovitosti skrbi o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji te civilnim stradalnicima iz Domovinskoga rata.

S obzirom na vezanost problema, proizašlog iz Domovinskog rata, kakva je vaša suradnja u pogledu problema nestalih osoba sa Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom?

Želeći unaprijediti proces traženja putem uređenja međusobnih odnosa, obveza i načina suradnje, na inicijativu Vlade Republike Hrvatske, na zajedničkoj sjednici Vlade RH i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u Sarajevu je 7. srpnja 2017. sklopljen Protokol o suradnji između Vlade RH i Vijeća ministara BiH u traženju nestalih osoba te su 2019. godine potpisana Pravila postupanja u njegovoj provedbi. Ministarstvo aktivno i konstruktivno postupi sukladno Protokolu te ulaže napore radi intenziviranja rješavanja otvorenih pitanja.

Radi rješavanja slučajeva nestalih i smrtno stradalih osoba koje predstavljaju predmet odnosa nadležnih tijela Republike Hrvatske i Crne Gore, na inicijativu nadležnih tijela RH u Zagrebu je 22. prosinca 2017. sklopljen Protokol o suradnji između Povjerenstva Vlade RH za zatočene i nestale osobe i Komisije za nestale osobe Vlade Crne Gore, kako bi se uspostavio pravni okvir suradnje. Republika Hrvatska očekuje daljnje iskorake u rješavanju pitanja nestalih osoba

Tempo kojim se pronalaze odgovori na pitanja nestalih navodi na to da većina roditelja, muževa i žena, sestara i braće, a vjerojatno ni dio djece neće dočekati istinu o svojim najmilijima. Ne samo humanitarna, nego i civilizacijska važnost tog pitanja je prevelika da bi se ostavila protoku vremena. Što po vašem mišljenju treba učiniti da se taj proces ubrza? Koje još prepreke treba ukloniti? Postoji li mogućnost veće upotrebe kvalitetnije tehnologije u otkrivanju grobišta i identifikaciji posmrtnih ostataka i da obitelji konačno nađu mir, a Hrvatskoj da se omogući lakše prevladavanje drugih problema koja pritišću hrvatsko društvo da bi se ono snažnije okrenulo budućnosti i razvoju?

Jedan od prioriteta i temeljnih ciljeva djelovanja Ministarstva jest pronalazak nestalih i smrtno stradalih osoba u Domovinskom ratu za koje nije poznato mjesto ukopa. U mandatu od listopada 2016. Ministarstvo ustrajno i predano radi na rješavanju tog pitanja u svim segmentima:

- Iz svih raspoloživih izvora prikupljaju se saznanja o mogućim mjestima prikrivenih grobnica; provode se cjelovita terenska istraživanja i ekshumacije te sustavna obrada i identifikacija posmrtnih ostataka, kao i pogrebna skrb za sve identificirane osobe;
- Želeći osigurati višu zaštitu prava obitelji da saznaju sudbinu svojih nestalih članova te pridonijeti očuvanju dostojanstva osoba nestalih u Domovinskom ratu i žrtava Domovinskog rata u cjelini, 2019. donesen je Zakon o osobama nestalim u Domovinskom ratu;
- Unaprijeđena je metodologija rada u provedbi terenskih aktivnosti – uvedene su inovativne metode, nabavljena najsuvremenija oprema te osnaženi ljudski resursi i njihove kompetencije; unaprijeđena je metodologija rada u obradi i identifikaciji posmrtnih

ostataka – uveden je sustavni pristup, sredstvima koja je osigurala Vlada Republike Hrvatske nabavljena najsuvremenija oprema za DNA laboratorij;

– O snažen je sustav za traženje nestalih osoba jačanjem međuresorne suradnje, ljudskih resursa i otvaranjem područnih ispostava;

– Unaprijeđena je suradnja s udrugama obitelji nestalih kako bi zajedničkim djelovanjem iznašli nove putove za unaprjeđenje procesa traženja;

– Inicirano je unaprjeđenje i uređenje suradnje s Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom te je učinjen iskorak u području suradnje s međunarodnim organizacijama i multilateralne suradnje;

– Uz navedeno, unaprijeđena su statusna i materijalna prava obitelji nestalih hrvatskih branitelja i civilnih stradalnika iz Domovinskoga rata.

Ključni problem, kako je ranije navedeno, i dalje je nedostatak točnih informacija o prikrivenim masovnim i pojedinačnim grobnicama, odnosno izostanak suradnje Srbije u rješavanju otvorenih pitanja.

*** U okviru realizacije serijala tekstova „ Problem nestalih osoba u Domovinskom ratu – k istini, a protiv političkih manipulacija „ poslali smo zamolbu za intervju na više relevantnih adresa za tu problematiku i u Hrvatskoj i u Srbiji. Naravno, poslali smo molbu i Ministarstvu hrvatskih branitelja odnosno samom ministru Tomi Medvedu. Dobili smo odgovore na naša pitanja koje potpisuje Press služba Kabineta ministra (Odnosi s javnošću) koji integralno i objavljujemo.**

Autor: Pero Jurišin tekst objavljen 28.9.2025. godine

Tekst je dio serijala projekta „ Problem nestalih osoba u Domovinskom ratu – k istini, a protiv političkih manipulacija „ koji se realizira uz financijsku podršku Agencije za elektroničke medije u okviru Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama – poticanje kvalitetnog novinarstva za 2025. godinu.

